

ANALIZA STANJA DOPOLNILNIH DEJAVNOSTI

PO USKLADITVI Z ZAKONOM O KMETIJSTVU IN UREDBAH O DOPOLNILNIH DEJAVNOSTIH NA KMETIJI

Dopolnilne dejavnosti kmetijam omogočajo boljšo rabo proizvodnih zmogljivosti, izkoriščenosti delovnih moči, izboljšanje dohodkovnega položaja kmetij in novih delovnih mest na podeželju. V skladu z Uredbo o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (Uradni list RS, št. 57/15 in 36/18, v nadaljnjem besedilu: uredba), se na kmetijah lahko opravljajo naslednje skupine dopolnilnih dejavnosti:

- predelava primarnih kmetijskih pridelkov;
- turizem na kmetiji;
- predelava gozdnih lesnih sortimentov;
- prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij;
- vzreja in predelava vodnih organizmov;
- dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki;
- predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov;
- storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela;
- svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo;
- socialno varstvo.

Število vrst dopolnilnih dejavnosti je 133.

V uredbi so določene oblike povezave med osnovno kmetijsko pridelavo in dopolnilno dejavnostjo. Zahtevajo se minimalni deleži domačih pridelkov ali izdelkov pri predelavi ali porabi v turizmu na kmetiji. Potrošnikom se omogoča izbiro kmetijskih izdelkov, ki so narejeni iz surovin s slovenskih kmetij. Dopolnilne dejavnosti na kmetiji vključujejo tudi dejavnosti, ki se tradicionalno opravljajo na kmetijah in se prenašajo iz roda v rod. S tem so se ta znanja ohranila na kmetijah in prispevajo k bogatitvi ponudbe s slovenskega podeželja, saj so pridelki in izdelki narejeni na tradicionalni način.

V 25. členu uredbe je določeno, da morajo nosilci dopolnilne dejavnosti na kmetiji opravljanje te dejavnosti uskladiti z določbami te uredbe, kar se je izvedlo do konca leta 2017.

V skladu s Sklepom Vlade Republike Slovenije št. 00715-38/2015/11 sprejetim na 48. redni seji Vlade Republike Slovenije, dne 29. 7. 2015 pod točko 12A Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (v nadaljevanju: MKGP) pripravi potrebne spremembe ureditve dopolnilnih dejavnosti z določitvijo ustreznih dovoljenih obsegov oziroma pogojev glede na kmetijsko dejavnost kmetije in glede na druge udeležence na trgu, ki opravljajo enako dejavnost.

MKGP je za potrebe priprave tega gradiva odobrilo predlog priprave Ciljnega raziskovalnega programa Potenciali in ovire za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji V4-1631 (v nadaljnjem besedilu: CRP), ki ga je izvedli Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo in Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. Nosilec projekta je bil dr. Andrej Udovč.

Pri pripravi tega poročila se je izvedla podobna analiza izvajanja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, ki je bila predložena v obravnavo na Vlado RS v letu 2016.

1 Analiza dovoljenj za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah

MKGP je pripravilo analizo stanja dovoljenj za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji po uskladitvi z Zakonom o kmetijstvu (Uradni list RS, št. 45/08, 57/12, 90/12 – ZdZPVHVVR, 26/14, 32/15, 27/17 in 22/18; v nadaljnjem besedilu: Zakon o kmetijstvu) in uredbo, ki temelji na primerjavi števila dopolnilnih dejavnosti na presečna datuma 1. januar 2015 in 28. december 2018 in je prikazana v preglednici št. 1.

Preglednica št. 1: Število dopolnilnih dejavnosti v Republiki Sloveniji (primerjava na 28. 12. 2018 in 1. 1. 2015):

	29. 12. 2018	od tega na OMD*	1. 1. 2015	razlike med letoma 2018 in 2015	spremembe - 2018/2015 (v %)
število kmetij	4.606	3.649	4.859	-253	94,8 %
število nosilcev dopolnilnih dejavnosti	4.697	3.701	4.635	62	101,3 %
število dopolnilnih dejavnosti	18.230	14.953	15.358	2.872	118,7 %
- od tega mali obseg prve stopnje predelave lastnih kmetijskih in gozdnih pridelkov	62				
povprečno število dopolnilnih dejavnosti na kmetijo	4,0	4,1	3,2	0,8	

* območja z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost

Dopolnilne dejavnosti se opravljajo na 4.606 kmetijah. Skupaj se na teh kmetijah opravlja 18.230 različnih vrst dopolnilnih dejavnosti.

V primerjalnem obdobju (28. 12. 2018 in 1. 1. 2015) se je zmanjšalo število kmetij, ki imajo dovoljenje za opravljanje dopolnilne dejavnosti za 5,2 odstotkov, povečalo pa se je povprečno število dejavnosti na kmetijo in sicer za dober odstotek. Na stanju 1. 1. 2015 je večje število kmetij, kot je število nosilcev dopolnilnih dejavnosti, ker je bilo pri posameznem nosilcu dopolnilne dejavnosti vpisano več KMG-MID.

V povprečju se na kmetijah opravljajo štiri dopolnilne dejavnosti. Na 1.065 kmetijah se opravlja več kot pet dejavnosti. Več kot 10 dejavnosti se opravlja na 352 kmetijah, na sedmih kmetijah pa več kot 30 dejavnosti.

V ekološko pridelavo ali predelavo je vključenih 861 kmetij, kar predstavlja 18,7 odstotka vseh kmetij z dopolnilno dejavnostjo.

Kmetije, ki imajo majhen obseg prve stopnje predelave lastnih kmetijskih in gozdarskih pridelkov oziroma proizvajajo določene izdelke (nerazkosane in razkosane klavne živali, moka in drugi mlevski izdelki, vsi brez dodatkov, maslo, kislina in sladka smetana, kislina mleko, pinjenec, sirotka, jogurt, kefir, skuta in siri, vsi brez dodatkov, kisano, sušeno, vloženo in drugače konzervirano sadje in zelenjava, sadni in vinski mošt, sadno vino, sadni in zelenjavni sok in sirup, sadni in vinski kis, jedilna olja razen oljčnega ter smola in oglje), tudi za namene prodaje, morajo registrirati dopolnilno dejavnost na kmetiji. Dohodek od predelave lastnih kmetijskih in gozdarskih pridelkov v navedene izdelke je oproščen plačila dohodnine, zavezancem pa za davčne namene ni potrebno voditi knjigovodstva in davčno potrjevati računov.

Po stanju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji je še naprej največ dejavnosti povezanih s storitvami (1.461 dejavnosti storitev delo s traktorjem in drugo strojno opremo in 1.234 dejavnosti storitev vzdrževanje cest in pluzenje snega). Sledijo dejavnosti, povezane z gozdarstvom (736 dejavnosti storitev spravilo lesa iz gozda in 733 dejavnosti storitev sečnja). Večji obseg dejavnosti predelave

kmetijskih pridelkov je pri dejavnostih predelave in konzerviranja sadja in zelenjave (663 dejavnosti). Pri turizmu na kmetijah je največja zastopanost izletniških kmetij (479 dejavnosti). Pri dejavnostih, povezanih s proizvodnjo energije se število dejavnosti ni bistveno spremenilo. Največ dejavnosti je za proizvodnjo in prodajo energije iz sončnega vira (429 dejavnosti).

Če kmetije ne opravljajo dopolnilne dejavnosti celo leto lahko pridobijo dovoljenje za sezonsko opravljanje dejavnosti. Sezonsko se je opravljal le 585 dopolnilnih dejavnosti.

Glede na izhodiščno leto analize na 1. 1. 2015 se dopolnilne dejavnosti ne opravljajo več na 253 kmetijah. Precej pa se je povečalo število vseh dopolnilnih dejavnosti (za 2.872 dejavnosti), s tem pa se je povečalo tudi povprečno število dejavnosti na kmetijo.

Če kmetije ne opravljajo dopolnilne dejavnosti celo leto lahko pridobijo dovoljenje za sezonsko opravljanje dejavnosti in se prispevki poravnajo le za to obdobje. Sezonsko se je opravljal le 585 dopolnilnih dejavnosti.

Razlogi za spremembe števila kmetij, ki opravljajo dopolnilne dejavnosti so:

- v skladu z uredbo ni bilo več potrebno pridobiti dovoljenja za dejavnosti, ki so se lahko opravljale v prehodnem obdobju; kot so perutninarstvo, vrtnarstvo, trsničarstvo itd., takšnih je bilo 730 dovoljenj. Te dejavnosti je kot druge kmetijske dejavnosti potrebno le priglasiti pri davčnem organu;
- uredba ne omogoča več opravljanja določenih dopolnilnih dejavnosti, kot so planšarije, dajanje v najem (zgradbe, mehanizacija, oprema), oddajanje športnih rekvizitov, žičnice itd. (9 vrst dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, 258 dovoljenj za opravljanje dopolnilne dejavnosti), ker niso neposredno povezane s kmetijsko dejavnostjo;
- spremembe registracije turizma na kmetiji v s.p. zaradi preseganja obsega kapacitet oziroma ker kmetije ne zagotavljajo določenega deleža lasnih surovin, zaradi mesta opravljanja dejavnosti in nudenje hrane na vseh dejavnostih turizma, ki je gostinska dejavnost;
- spremembe registracij v obliki s.p. ali gospodarskih družb zaradi povečanja obsega proizvodnje ali višine dohodka;
- povečanje stroškov pavšalnega prispevka za obvezno zdravstveno zavarovanje za nosilce dopolnilne dejavnosti s 4,5 na 32,36 evrov/mesec, ki niso obvezno zdravstveno zavarovani na podlagi opravljanja kmetijske dejavnosti, kar vpliva na opravljanje dopolnilne dejavnosti, ki se opravlja v manjšem obsegu;
- izključevanje opravljanja enake vrste dopolnilne dejavnosti na kmetiji v obliki s.p. ali podjetja po določbah Zakona o kmetijstvu.

Na podlagi razpoložljivih podatkov so nosilci dopolnilnih dejavnosti uspešno izvedli prilagoditev dopolnilnih dejavnosti pogojem po veljavnih predpisih. V Registru kmetijskih gospodarstev (v nadaljnjem besedilu: RKG) še niso vpisane dopolnilne dejavnosti, za katere velja prehodno obdobje zaradi obveznosti iz Programa razvoja podeželja v RS za obdobje 2007 – 2013.

Dopolnilne dejavnosti na kmetijah morajo izpolnjevati določene zahteve, ki se preverjajo. To je tudi zagotovilo uporabnikom o urejenem področju dejavnosti. Kmetije se zavedajo, da opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji že predstavlja dodano vrednost. Zato se dopolnilne dejavnosti upoštevajo kot neformalna blagovna znamka kmetij.

2 Dohodek dopolnilnih dejavnosti na kmetiji v letu 2018

Nosilec dopolnilne dejavnosti na kmetiji mora v skladu z Zakonom o kmetijstvu, do 30. junija vsako leto upravni enoti sporočiti podatek o letnem dohodku, ki preverjajo izpolnjevanje pogojev

glede dohodka za preteklo koledarsko leto. Dohodek je razlika med davčno priznanimi prihodki in davčno priznanimi odhodki.

Nosilec dopolnilne dejavnosti sporoči na upravno enoto podatek o skupnem dohodku doseženem v vseh vrstah dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, ki jih opravlja.

Če je na kmetiji več nosilcev dopolnilnih dejavnosti, se dohodki dopolnilnih dejavnosti nosilcev dejavnosti seštejejo. Tako ugotovljen skupni znesek dohodka (vseh dopolnilnih dejavnosti vseh nosilcev dopolnilnih dejavnosti na kmetiji), ne sme presegati treh povprečnih letnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu (leto 2017), kar je znašalo znaša 58.570,2 evrov. Na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost (v nadaljnjem besedilu: OMD) ne sme presegati petih povprečnih letnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu, kar je za leto 2017 znašalo 97.617,00 evrov. Ena kmetija, ki ni na območju OMD je presegla omejitev dohodka treh povprečnih letnih plač na zaposlenega v Republiki Sloveniji v preteklem letu in s tem nima več pogojev za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji.

Od 4.606 kmetij, ki so bile 28. 12. 2018 vpisane v evidenci dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, jih 342 kmetij v letu 2018 na upravno enoto ni sporočilo dohodka dopolnilnih dejavnosti za leto 2017. Sklepa se, da so to v glavnem kmetije, ki so prenehale z dejavnostjo ali zaradi kasnejše pridobitve dovoljenja še niso bile zavezane za poročanje dohodka. Za kmetije, ki dopolnilno dejavnost še opravljajo, se bodo v primeru ugotovljenega neizvajanja obveznosti sprožili postopki za odvzem dovoljenj za opravljanje dopolnilnih dejavnosti.

Podatke o dohodku dopolnilnih dejavnosti za leto 2018 je sporočilo 4.271 kmetij. Skupni dohodek dopolnilnih dejavnosti s teh kmetij je znašal 16.806.281 evrov, kar pomeni, da je povprečni dohodek po posamezni kmetiji znašal 3.934,98 evrov, 687 kmetij pa je poročalo, da je njihov dohodek dopolnilnih dejavnosti znašal 0 evrov. Od 4.271 kmetij, ki so poslale poročilo o dohodku njihove dopolnilne dejavnosti, jih je 3.325 (oz. 80 odstotkov vseh kmetij) na OMD.

Primerjava med letoma 2018 in 2015

Povečal se je dohodek iz opravljanja dopolnilnih dejavnosti na kmetij. Podatek o dohodku je na UE poslalo bistveno več kmetij. Skupni dohodek kmetij je za leto 2018 znašal 16.806.281 evrov (v letu 2015 10.401.976 evrov). Povprečni dohodek na kmetijo je za leto 2017 znašal 3.934 evrov (v letu 2015 3.445 evrov). Večje pa je število kmetij, ki so imele dohodek 0 evrov, kar pomeni, da je bilo poslovanje negativno (2018: 687 kmetij, 2015: 442 kmetij).

Preglednica št. 2: Število kmetij z ustvarjenim dohodkom (v evrih) po razredih - vse kmetije:

dohodek (EUR)	0	1-100	101-200	201-300	301-400	401-500	501-600	601-700
število kmetij	687	187	173	178	117	112	99	105
skupni dohodek (EUR)	0	9.951	25.955	44.438	40.214	50.040	54.394	68.276

dohodek (EUR)	701-800	801-900	901-1.000	901-1.000	1.001-2.000	2.001-3.000	3.001-4.000	4.001-5.000
število kmetij	95	100	82	597	355	269	210	127
skupni dohodek (EUR)	71.142	84.656	77.846	875.446	879.900	937.875	932.397	695.399

dohodek (EUR)	5.001-6.000	6.001-7.000	7.001-8.000	8.001-9.000	9.001-10.000	10.001-20.000	20.001-30.000	30.001-40.000
število kmetij	101	111	87	55	55	266	75	43
skupni dohodek (EUR)	652.773	832.205	737.183	524.594	524.594	3.669.694	1.806.865	1.488.210

dohodek (EUR)	40.0001-50.000	50.0001-60.000	60.001-70.000	70.001-80.000	80.001-90.000	90.001-100.000
število kmetij	18	11	2	2	1	1
skupni dohodek (EUR)	811.010	604.649	131.002	169.683	94.189	94.189

Preglednica št. 3: Število kmetij z ustvarjenim dohodkom (v evrih) po razredih - kmetije na OMD:

dohodek (EUR)	0	1-100	101-200	201-300	301-400	401-500	501-600	601-700
število kmetij	538	141	135	143	101	89	80	76
skupni dohodek (EUR)	0	7.288	20.391	35.718	34.778	39.771	43.900	49.340

dohodek (EUR)	701-800	801-900	901-1.000	901-1.000	1.001-2.000	2.001-3.000	3.001-4.000	4.001-5.000
število kmetij	80	76	62	481	256	213	168	95
skupni dohodek (EUR)	59.727	64.578	58.695	701.265	633.902	742.703	746.226	521.012

dohodek (EUR)	5.001-6.000	6.001-7.000	7.001-8.000	8.001-9.000	9.001-10.000	10.001-20.000	20.001-30.000	30.001-40.000
število kmetij	84	87	60	41	41	196	59	29
skupni dohodek (EUR)	542.995	653.044	508.154	390.788	390.788	2.688.401	1.424.091	1.011.886

dohodek (EUR)	40.0001-50.000	50.0001-60.000	60.001-70.000	70.001-80.000	80.001-90.000	90.001-100.000
število kmetij	14	10	2	6	2	1
skupni dohodek (EUR)	632.461	545.987	131.002	436.295	169.683	94.189

3 Obseg kmetijske dejavnosti na kmetijah z dopolnilno dejavnostjo

Na večini kmetij je le en nosilec dopolnilnih dejavnosti. Le na 85 kmetijah sta dva nosilca dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, na treh kmetijah pa trije nosilci dopolnilne dejavnosti.

Na podlagi razpoložljivih podatkov o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji se je lahko analiza obsega kmetijske dejavnosti na kmetijah z dopolnilno dejavnostjo opravila na podlagi obsega površin kmetijskih zemljišč, ki jih imajo kmetije z dopolnilno dejavnostjo.

Kmetije, ki opravljajo dopolnilne dejavnosti imajo povprečno 14,69 ha kmetijskih površin v uporabi in so večje od povprečno velike kmetije v Sloveniji, ki je 7,0 ha. Kmetije redijo povprečno 17,66 glav velike živine (v nadaljevanju: GVŽ) na hektar.

Kmetije, ki opravljajo dopolnilne dejavnosti na OMD, imajo povprečno 13,40 ha kmetijskih površin v uporabi in redijo povprečno 15,98 GVŽ/ha.

Kmetije, ki opravljajo dopolnilne dejavnosti predelavo kmetijskih pridelkov, imajo povprečno 14,26 ha kmetijskih površin v uporabi. Kmetije redijo povprečno 16,74 GVŽ/ha.

Kmetije, ki opravljajo dopolnilne dejavnosti turizem, ki je gostinska dejavnost, imajo povprečno 11,60 ha kmetijskih površin v uporabi. Kmetije redijo povprečno 11,83 GVŽ/ha. Na teh kmetijah je povprečno 4,2 članov kmetije.

Preglednica št. 4: Pregled obsega kmetijske dejavnosti:

	kmetijske površine v uporabi (ha)	število GVŽ/ha
vse kmetije	14,69	17,66
- od tega kmetije na OMD	13,40	15,98
predelava primarnih kmetijskih pridelkov	14,26	16,74
turizem na kmetiji, ki je gostinska dejavnost	11,60	11,83

Opazna se precejšnje povečanje števila zaposlenih, ki jih je bilo ob koncu leta 2017 le šest, ob koncu leta 2018 pa 54. Zaposleni so na podlagi pogodbe o zaposlitvi in so vpisani v RKG. Skoraj tri četrtine zaposlenih je na dopolnilnih dejavnostih predelava kmetijskih pridelkov – predvsem proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov, predelava in konzerviranje sadja in zelenjave ter v manjši meri proizvodnja moke in drugih mlevskih izdelkov. Šest zaposlenih je na dopolni dejavnosti storitev delo s traktorjem in drugo strojno opremo, pet zaposlenih pa na dopolnilnih dejavnostih turizem na kmetiji, ki je gostinska dejavnost.

4 Pregled dopolnilnih dejavnosti po številu dopolnilnih dejavnosti

Preglednica št. 5: Število dopolnilnih dejavnosti na kmetiji po skupinah dopolnilnih dejavnosti:

skupine dopolnilnih dejavnosti	število dopolnilnih dejavnosti
storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela	6.440
predelava primarnih kmetijskih pridelkov	3.890
dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki	2.042
turizem na kmetiji	1.643
- ki je gostinska dejavnost	1.074
- ki ni gostinska dejavnost	1.074
predelava gozdnih lesnih sortimentov	1.353

svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo	1.212
prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij	1.040
predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov	573
vzreja in predelava vodnih organizmov	33
socialno varstvo	4

Preglednica št. 6: Najpogostejše vrste dopolnilnih dejavnosti na kmetiji (izbor 20 dejavnosti):

vrsta dopolnilne dejavnosti	število dopolnilnih dejavnosti
storitev delo s traktorjem in drugo strojno opremo	1461
storitev vzdrževanje cest in pluženje snega	1234
storitev spravilo lesa iz gozda	736
storitev sečnja	733
predelava in konzerviranje sadja in zelenjave	663
storitev izdelava drv in lesnih sekancev iz gozdnih lesnih sortimentov za proizvodnjo energije	506
proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov	483
izletniška kmetija	479
turistična kmetija z nastanitvijo	468
storitev vzdrževanje zelenic	465
storitev žaganje in skobljanje lesa	449
proizvodnja in prodaja energije iz sončnega vira	429
prikaz del iz kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti	421
izdelava žaganega, skobljanega in impregniranega lesa	417
zakol živali in predelava mesa	398
izdelava enostavnih izdelkov iz lesa	366
prodaja na kmetiji in prodaja od vrat do vrat	338
prodaja na lokalnem trgu	333
proizvodnja kisa	313
proizvodnja rastlinskega olja in predelava semen oljnih rastlin	297
peka kruha in potic na tradicionalni način	297
proizvodnja žganih pijač	286
predelava mleka	272
peka peciva in slaščic na tradicionalni način	260

Razvidno je povečanje nekaterih vrst dopolnilnih dejavnosti na račun opuščanja drugih dejavnosti. Povečalo se je število dejavnosti, povezanih s predelavo gozdnih lesnih sortimentov, storitve izdelave drv in lesnih sekancev iz gozdnih lesnih sortimentov. Pri turizmu na kmetiji, ki ni gostinska dejavnost, pa je razvidno zmanjšanje nekaterih dejavnosti na račun novih vsebinsko primerljivih dopolnilnih dejavnosti.

5 Primerjava števila dopolnilnih dejavnosti po posameznih skupinah dopolnilnih dejavnosti na presečna datuma 28. 12. 2018 in 1. 1. 2015:

Preglednica št. 7: Predelava primarnih kmetijskih pridelkov (najpogostejše dejavnosti):

	28. 12. 2018	1. 1. 2015
predelava in konzerviranje sadja in zelenjave	663	689
proizvodnja sadnih in zelenjavnih sokov	483	319
zakol živali in predelava mesa	398	288
proizvodnja kisa	313	201
proizvodnja rastlinskega olja in predelava semen oljnih rastlin	297	93
proizvodnja žganih pijač	286	294
predelava mleka	272	191
peka kruha in potic ter peciva in slaščic	241	322
proizvodnja moke in drugih mlevskih izdelkov	227	173

V zadnjih dveh letih se je povečalo število dejavnosti proizvodnje rastlinskega olja in predelave semen oljnih rastlin.

Preglednica št. 8: Predelava gozdnih lesnih sortimentov:

	28. 12. 2018	1. 1. 2015 *
izdelava žaganega, skobljanega in impregniranega lesa	417	158
izdelava enostavnih izdelkov iz lesa	366	166
izdelava lesene embalaže	243	106
izdelava drv ali lesnih sekancev iz kupljenih gozdnih lesnih sortimentov in izdelava lesnih sekancev v predelovalnem obratu ali za proizvodnjo energije iz kupljenih gozdnih lesnih sortimentov	231	165
izdelava lesnih briketov in pelet	96	

* Do leta 2014 so bile še dopolnilne dejavnosti les (186 dejavnosti) in les - furnir vezane, vlaknene, iverne, panelne in druge plošče (19 dejavnosti).

Preglednica št. 9: Prodaja kmetijskih pridelkov in izdelkov s kmetij:

	28. 12. 2018	1. 1. 2015 *
prodaja na kmetiji in prodaja od vrat do vrat	338	
prodaja na lokalnem trgu	333	
prodaja trgovcem na drobno, institucijam in gostinskim obratom	217	
prodaja na drobno po pošti preko interneta	152	

* Do leta 2014 sta bili dopolnilni dejavnosti prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji - drugje predelanih in/ali proizvedenih izdelkov iz lastnih surovin (289 dejavnosti) in dopolnilna dejavnost prodaja pridelkov in izdelkov okoliških kmetij na kmetiji - pridelkov in izdelkov z drugih kmetij (330 dejavnosti).

Preglednica št. 10: Vzreja in predelava vodnih organizmov:

	28. 12. 2018	1. 1. 2015 *
vzreja vodnih organizmov	24	18
predelava vodnih organizmov	9	4

* Do leta 2014 je bila tudi dopolnilna dejavnost ribogojstvo in predelava sladkovodnih rib (6 dejavnosti).

Preglednica št. 11: Turizem na kmetiji, ki je gostinska dejavnost:

	28. 12. 2018	1. 1. 2015
izletniška kmetija	479	500
turistična kmetija z nastanitvijo	468	490
vinotoč	95	141
osmica	32	38

*Do leta 2014 je bila dopolnilna dejavnosti planšarija (15 dejavnosti).

Preglednica št. 12: Turizem na kmetiji, ki ni gostinska dejavnost:

	28. 12. 2018	1. 1. 2015 *
oddajanje površin za piknike	230	187
ježa živali	120	104
prevoz potnikov z vprežnimi vozili in traktorji	102	57
muzeji in tematske zbirke	53	
tematski parki	32	
apiturizem	31	
športni ribolov na vodnih površinah na kmetiji	1	

* Do leta 2014 so bile tudi dopolnilne dejavnosti:

- oddajanje športnih rekvizitov (57 dejavnosti);
- ogled kmetije in njenih značilnosti in ogled okolice kmetije (251 dejavnosti);
- prikaz vseh del iz osnovne kmetijske in gozdarske dejavnosti (116 dejavnosti);
- prikaz vseh del iz ostalih vrst dopolnilne dejavnosti na kmetiji (102 dejavnosti);
- žičnice, vlečnice, sedežnice (10 dejavnosti).

Preglednica št. 13: Dejavnost, povezana s tradicionalnimi znanji na kmetiji, storitvami oziroma izdelki (najpogostejše dejavnosti):

	28. 12. 2018	1. 1. 2015
peka kruha in potic na tradicionalni način	297	635
peka peciva in slaščic na tradicionalni način	280	
proizvodnja testenin na tradicionalni način	160	24
predelava zelišč in dišavnic na tradicionalni način	158	54
domače mizarstvo	148	29
domače tesarstvo	133	25
aranžiranje, izdelava in prodaja vencev, šopkov in drugih aranžmajev iz na kmetiji vzgojenega cvetja ter travniških in gozdnih rastlin	81	-
izdelava mila na tradicionalni način	69	-
dekorativno oblikovanje iz naravnih in umetnih materialov	60	22
krovstvo s slamo, skodlami in skriljem	57	26

Preglednica št. 14: Predelava rastlinskih odpadkov ter proizvodnja in prodaja energije iz obnovljivih virov:

	28. 12. 2018	1. 1. 2015
proizvodnja in prodaja energije iz sončnega vira	429	488
proizvodnja in prodaja energije iz vodnega vira	84	78
proizvodnja in prodaja energije iz lesne biomase	35	58
zbiranje in kompostiranje odpadnih organskih snovi	15	17
proizvodnja in prodaja energije iz vetrnega vira	9	8

proizvodnja in prodaja energije iz gnoja, gnojevke in gnojnice ter rastlinskega substrata	1	5
---	---	---

Preglednica št. 15: Storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela (najpogostejše dejavnosti):

	28. 12. 2018	1. 1. 2015 *
storitev delo s traktorjem in drugo strojno opremo	1.461	1.343
storitev vzdrževanje cest in pluženje snega	1.234	898
storitev spravilo lesa iz gozda	736	573
storitev sečnja	733	573
storitev izdelava drv in lesnih sekancev iz gozdnih lesnih sortimentov za proizvodnjo energije	506	214
storitev vzdrževanje zelenic	465	188
storitev žaganje in skobljanje lesa	449	255
storitev opravljanje posebnih ročnih kmetijskih del na drugih kmetijah	158	
storitev gojenje in varstvo gozdov	137	
storitev nadomeščanje na kmetijah	103	

* Do leta 2014 so bile dopolnilne dejavnosti dajanje v najem gozdarske mehanizacije, gozdarske opreme, kmetijske mehanizacije, kmetijske opreme in živali (177 dejavnosti) ter storitve s kmetijsko ter gozdarsko mehanizacijo in opremo (189 dejavnosti).

Preglednica št. 16: Svetovanje in usposabljanje v zvezi s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo:

	28. 12. 2018	1. 1. 2015 *
prikaz del iz kmetijske, gozdarske in dopolnilne dejavnosti	421	123
svetovanje in prikazi iz kmečkih gospodinjstvih opravil	243	95
organiziranje delavnic ali tečajev	226	245
svetovanje o kmetovanju	175	77
usposabljanje na kmetiji	145	67

* Do leta 2014 je bila tudi dopolnilna dejavnost Izobraževanje na kmetijah, povezano s kmetijsko, gozdarsko in dopolnilno dejavnostjo na kmetiji (96 dejavnosti).

6 Obveščanje o novostih na področju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji

Za širjenje novosti s področja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji izvaja MKGP naslednje aktivnosti:

- sodeluje z Ministrstvom za javno upravo pri vzpostavitvi portala E-vem, v katerem so tudi osnovne informacije o pridobitvi dovoljenja za opravljanje dopolnilne dejavnosti na kmetiji;
- skupaj s Kmetijsko gozdarsko zbornico Slovenije sodeluje na delavnicah, na katerih so predstavljene novosti na področju dopolnilnih dejavnosti na delavnicah;
- predstavlja novosti na področju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji na Dnevnikih upravnih enot za uslužbenke upravnih enot;
- pripravlja prenovno spletno strani MKGP z osnovnimi informacijami o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji.

7 Zaključki in priporočila CRP

7.1 Zaključki CRP

Podrobna analiza izvajanja dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji se je pripravila na osnovi analize dostopnih podatkov RKG in drugih javno dostopnih podatkov (GERK, statistični podatki idr.), ki so omogočile najbolj aktualen prikaz razmer na področju dopolnilnih dejavnosti, rezultirala pa je tudi v nekatere povsem nove ugotovitve, katerih se v dosedanem večletnem raziskovanju še ni zaznalo, niti se jim ni namenilo ustrezne pozornosti.

Generalna ugotovitev, ki izvira tako iz naših analiz, kot se tudi potrjuje z ugotovitvami s terena (v anketnih vprašalnikih in intervjujih) je, da je nova uredba prinesla pozitivni premik pri urejanju sistema izvajanja dopolnilnih dejavnosti na kmetijah in dejansko v danem sistemu vodenja in spremljanja poslovanja na kmetijah predstavlja določen optimum.

Vsaka sprememba ureditve izvajanja dopolnilnih dejavnosti v smeri, ki jih poznajo v sosednjih državah (Avstrija in Italija), katerih sisteme se je analiziralo, bi primerno zahtevala korenito spremembo v osnovnem sistemu vodenja in spremljanja primarne kmetijske proizvodnje, kar bi nato omogočilo poenostavljeno izvajanje dopolnilne dejavnosti. Pri tem pa je potrebno poudariti, da je vodenje poslovnih evidenc tudi v sosednjih državah v primerljivem obsegu kot pri nas. Imajo pa zaradi boljšega pregleda in spremljanja osnovne kmetijske dejavnosti manj ali nič količinskih omejitev pri izvajanju dopolnilnih dejavnosti. Ravno tako pa je primerljiva tudi obremenitev z dajatvami. V Avstriji sicer davčnih dajatev iz naslova izvajanja dopolnilnih dejavnosti do praga 33.000 evrov prometa letno ni, se pa zato plačuje prispevke za socialno varnost od prvega zasluženega evra dalje.

Referenčno leto za primerjave sprememb na področju dopolnilnih dejavnosti pred in po sprejetju uredbe je leto 2017, ko je bila odpravljena velika večina (tehničnih) anomalij, nepopolnih baz na ravni posameznih upravnih enot ipd.

Sama sprememba uredbe za kmetije z dopolnilno dejavnostjo ni predstavljala prevelikega problema. Bila je hkrati priložnost za razmislek, katero dopolnilno dejavnost je sploh smiselno imeti prijavljeno. Na ta način je prišlo tudi do prečiščenja registra. Kljub temu je določeno število dopolnilnih dejavnosti na kmetijah še vedno registriranih »na rezervu«. So pa evidence danes gotovo precej boljše, kot so bile pred spremembo uredbe. Slednja je omogočila izvajanje tudi nekaterih dejavnosti, ki jih prejšnja uredba še ni mogla predvideti. Iz intervjujev pristojnih služb in anketne raziskave med izvajalci dopolnilnih dejavnosti je moč sklepati, da nosilci dopolnilnih dejavnosti na kmetiji ne nasprotujejo občasnim smiselnim spremembam, ki pa naj ne bodo prepogoste in naj sistema »ne postavljajo na glavo«, predvsem pa naj za nosilce dopolnilnih dejavnosti ne predstavljajo dodatnih administrativnih obremenitev, saj so zelo obremenjeni že z izvajanjem same dopolnilne dejavnosti.

Med pozitivnimi vidiki sprememb uredbe so izvajalci dopolnilnih dejavnosti izpostavili predvsem nove dopolnilne dejavnosti, ki so jih spremembe omogočile. Spremembe so po mnenju anketiranih povzročile nekoliko več sodelovanja z inšpekcijskimi službami, ki so bile verjetno ravno zaradi preverjanja uveljavljanja sprememb na kmetijah bolj prisotne.

Po drugi strani pa so spremembe uredbe povzročile tudi dodatne stroške in dajatve ter zahtevale v primeru prevelikega obsega dejavnosti prehod v novo poslovno obliko (npr. s.p.).

Med ekonomskimi vidiki razvoja dopolnilnih dejavnosti so bili izpostavljeni premalo sredstev za potrebne investicije, previsoka davčna obremenitev ter premajhna donosnost dejavnosti. To po eni strani nakazuje, da je razpoložljivih investicijskih sredstev prek ukrepov kmetijske politike za investicije dopolnilnih dejavnosti na kmetijah verjetno premalo, po drugi strani pa, kot je bilo že omenjeno, da zaradi majhnosti obsega kmetije te tudi težko konkurirajo z večjimi kmetijami, ki se

na takih razpisih pojavljajo. Pogosto je bil kot primer dobre prakse izpostavljen tudi sistem ne/obdavčevanja dopolnilnih dejavnosti v Avstriji, pri čemer pa je analiza celotnega sistema pokazala, da za naše razmere uvedba tega pristopa ni realna, saj je vezana na dobro delujoč sistem ugotavljanja dohodka iz osnovne kmetijske dejavnosti in pa dober sistem evidentiranja ustvarjenih prihodkov iz naslova dopolnilnih dejavnosti.

Za naše razmere se je ugotovilo, da trenutno dostopni podatki o obsegu dohodka iz osnovne in dopolnilne dejavnosti lahko podajajo zelo izkrivljeno sliko in je zato tak pristop neizvedljiv.

Na področju trženja danes prevladujejo predvsem individualni nastopi na trgu ter individualna ponudba. Vse bolj pa se kažejo potrebe tudi po skupnih nastopih in predstavljanju, npr. na lokalnem nivoju organizirana prodaja proizvodov kmetij z dopolnilnih dejavnosti. Takšen pristop bi bil lahko podprt tudi z LEADER-CLLD projekti. Kot kaže je bilo neorganizirano trženje do sedaj, tako kot na drugih področjih, posledica dejstva, da je bilo proizvode in storitve kmetij z dopolnilno dejavnostjo mogoče prodati individualno. S povečevanjem obsega teh proizvodov in storitev ter konkurenčno ponudbo pa takšen način postaja zanimivejši. Po drugi strani to zahteva povpraševanje, ki lahko presega količino, ki jo lahko zagotavlja individualni ponudnik.

7.2 Priporočila CRP za nadaljnje usmerjanje razvoja dopolnilnih dejavnosti po izbranih področjih

7.2.1 Informacijsko – svetovalno področje

Kar več kot polovica anketiranih kmetij s prijavitelno dopolnilno dejavnostjo sicer ocenjuje, da niso dovolj informirani o vsem v zvezi z dopolnilnimi dejavnostmi, pogrešajo predvsem osrednjo »info« točko za dopolnilne dejavnosti. Nadaljnji kakovostni premik na tem področju bi bilo oblikovanje VEM točk za izvajalce dopolnilnih dejavnosti. Sedaj za novosti in spremembe izvejo predvsem preko medijev, kjer pa so informacije pogosto preveč splošne ali celo napačno interpretirane. Glede na to, da so vsi nosilci dopolnilnih dejavnosti evidentirani v bazi, bi jih po mnenju anketiranih lahko informirali in seznanjali s spremembami tudi prek temu namenjenih »e-novic«. Močno so izražene tudi potrebe po kratkih in jasnih navodilih (brošurah) v podporo za zagon in izvajanje posamezne dopolnilne dejavnosti. Tudi od inšpekcijskih službe pričakujejo več nasvetov in ne le kaznovanja, saj kmetje marsičesa ne znajo sami urediti oz. ne uspejo spremljati vseh sprememb. Želijo si tudi enakih informacij in interpretacij inšpekcijskih služb in kmetijskih zavodov. Zaradi vsega naštetega bi bilo dobrodošlo npr. enkrat letno organizirati srečanje predstavnikov kmetij z dopolnilno dejavnostjo, kjer bi se predstavile spremembe, problemi ipd., soočile pa bi se tudi različne strokovne službe, ki sedaj pogosto delujejo druga mimo druge.

Nosilci dopolnilnih dejavnosti v zvezi z urejanjem dopolnilnih dejavnosti na kmetijah pričakujejo še boljše informiranje, predvsem pa enotno tolmačenje vseh akterjev (uradnikov na ministrstvu, svetovalne službe, administrativnih delavcev na upravnih enotah, kmetijskih in finančnih inšpektorjev ipd.). Zato se predlaga, da se vsi pristojni akterji, ki delujejo na področju urejanja dopolnilnih dejavnosti vsaj enkrat letno srečajo na nekem tematskem posvet in na ta način bolj uskladijo svoje delovanje.

7.2.2 Finančno področje

Prav primer zbiranja informacije o dohodku nakazuje »dvojno« evidentiranje, zbiranje podatkov. Ocenjuje se, da bi bilo smiselno uvesti sistem, da se te podatke pridobi preko sistema poročanja o ustvarjenem prihodku za davčne potrebe. S tem bi tudi dosegli, da te podatke sporočajo vsi nosilci dopolnilnih dejavnosti na kmetijah.

Nosilci dopolnilnih dejavnosti, predvsem tisti z malim obsegom dejavnosti, kot breme navajajo tudi plačevanje vsakomesečnih prispevkov ne glede na to, ali je bil v tistem mesecu ustvarjen kakšen dohodek ali ne. Številni so predlagali pavšalno obdavčitev, čeprav je potrebno poudariti, da tega sistema (po vzoru Avstrije) ne poznajo dobro in ne vedo, kaj to potegne za seboj ter da učinki takšne davčne ureditve niso za njih le pozitivni. Namesto tega se predlaga, da se kmetije

z dopolnilnimi dejavnostmi z dejansko izkazano nizkimi ustvarjenimi dohodki, plačilo dodatnih prispevkov za socialno varnost veže na dejansko ugotovljen prihodek, saj bi s tem dosegli bolj uravnoteženo obremenitev z obveznimi dajatvami.

7.2.3 Administrativno področje

Med težavami, s katerimi se srečujejo anketirane kmetije z dopolnilnimi dejavnostmi, so najpogosteje izpostavili prezahtevno in preobsežno administracijo. Pogosto bi zahtevane podatke/informacije posamezne službe lahko same pridobile iz že obstoječih evidenc in drugih baz podatkov in ne, da jih zahtevajo od kmetov. Zato je potrebna preveritev obstoječih evidenc pri različnih administrativnih organih in na podlagi tega izpeljana racionalizacija, s čemer bi se dalo močno izogniti podvajanju (npr. poročanje o dohodku).

Prav tako je potrebno stremeti k poenotenju obstoječe zakonodaje. Dopolnilne dejavnosti se navezujejo na različno področno zakonodajo, ki ni vedno nujno, kot se izkazuje v praksi, popolnoma usklajena. Priporočljivo je tudi, da ob spremembah inšpektorji delujejo najprej informativno in skušajo nosilcem pomagati pri uskladitvi dejavnosti zahtevam, šele naslednji korak (v primeru neodzivnosti s strani kmetov), naj bo sankcija. Pogosto nosilci dopolnilnih dejavnosti pravočasno ne odreagirajo tudi zaradi slabe/napačne informiranosti ali celo neobveščenosti. S tega vidika se podpira predlog nosilcev, da bi informiranost izboljšali na način, da se jih s spremembami in novimi zahtevami obvešča (poleg različnih medijev) preko elektronske pošte (liste nosilcev dopolnilnih dejavnosti na kmetijah), preko brošur za posamezno vrsto dopolnilne dejavnosti, ki bi kratko predstavila osnovne zahteve za registracijo in delovanje posamezne dopolnilne dejavnosti ipd.

V prihodnje se predlaga vzorčno spremljanje različnih dejavnosti po referenčnih kmetijskih gospodarstvih z dopolnilnih dejavnosti, kar nam bo omogočilo spremljanje dogajanja na terenu oziroma eventualne potrebe po popravkih uredbe.

7.2.4 Zaznavanje in usmerjanje razvoja novih dopolnilnih dejavnosti na kmetijah

Pri nekaterih dejavnostih se opaža veliko zgostitev na določenih območjih, kar posledično pogosto vodi v večjo konkurenčnost med ponudniki teh dejavnosti. Razvoj posameznih dejavnosti je potrebno prostorsko spremljati: da bi se na eni strani izognili prevelikemu kopičenju istovrstnih dejavnosti, po drugi strani pa je potrebno poskrbeti za povezovanje med nosilci in dejavnostmi na določenem (npr. lokalnem ali regionalnem) nivoju.

Opazile so se tudi želje po nekaterih pojavnih oblikah (npr. turizma na kmetiji s sodobno turistično infrastrukturo - npr. nekateri primeri izvajanja glampinga, urejanje poligonov za gorsko kolesarstvo, ..), za katere se ocenjuje, da so manj primerne za slovensko podeželje, oz. se s svojimi potrebami in karakteristikami oddaljujejo od potrebnih povezav z osnovno kmetijsko in gozdarsko dejavnostjo. Razvoj tovrstnih dejavnosti bi bilo treba urejati ločeno od klasičnih dopolnilnih dejavnosti.

8 Ugotovitve MKGP o izvajanju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji

Na podlagi podatkov o gibanju dopolnilnih dejavnosti na kmetiji pred in po sprejetju nove Uredbe v letu 2014 se ugotavlja, da:

- je najprej prišlo do navideznega zastoja v prilagoditvah novih pogojev za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah. Število dejavnosti pa se je konec leta 2017 približalo ravni iz obdobja pred sprejetjem uredbe. Zmanjšalo se je število kmetij, ki se ukvarjajo z dopolnilnimi dejavnostmi;
- prilagoditve novim pogojem so se izvajale v daljšem obdobju, v katerem so se preverjale evidence, izpolnjevanje pogojev, izvajanje v skladu z novimi usmeritvami itd.;
- so dohodki kmetij z dopolnilno dejavnostjo v povprečju nižji kot pa v primerljivih registriranih dejavnostih – s.p. in mikropodjetja;
- obstoječe omejitve in opredelitve dopolnilnih dejavnosti ter davčna določila v večji meri ne ovirajo nosilcev pri izvajanju dopolnilnih dejavnosti;

- dopolnilne dejavnosti na kmetijah postajajo blagovna znamka kvalitetne ponudbe kmetij zaradi večjega nadzora nad opravljanjem dejavnosti;
- se za prijavo dopolnilne dejavnosti odloča več kmetij alpskega in predalpskega sveta;
- omogočajo kmetijah enostavnejše opravljanje dejavnosti, za katere ni treba ustanavljati pravnih oseb;
- urejanje dopolnilnih dejavnosti v sosednjih državah ni medsebojno primerljivo;
- je treba odpraviti ovire na področju ugotavljanja dohodka;
- v priporočilih CRP ni predloga za večje spremembe koncepta razvoja dopolnilnih dejavnosti na kmetiji.

9 Stališča MKGP o nadaljnjem urejanju dopolnilnih dejavnosti

Ministrstvo ugotavlja, da je po zaključeni prilagoditvi dopolnilnih dejavnosti novim pogojem iz uredbe opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v skladu z nameni dopolnilnih dejavnosti na kmetiji. Niso potrebne bistvene spremembe ureditve dopolnilnih dejavnosti, povezane z določitvijo dovoljenih obsegov oziroma pogojev glede na kmetijsko dejavnost kmetije in glede na druge udeležence na trgu, ki opravljajo enako dejavnost. Ob možnih spremembah obdavčitve kmetij se bo poskušalo prilagoditi ugotavljanje dohodka dopolnilnih dejavnosti, da bi se ga vključilo v postopke poročanja za odmero davka od dohodkov fizičnih oseb.

Priloga: Ciljni raziskovalni projekt Potenciali in ovire za razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah v Sloveniji, zaključno poročilo (CRP: V4-1631), prof. dr. Andrej Udovč, Univerza v Ljubljani Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, 2018